

הלכות ספה סימן תרכה תרנב

פח באר הגולה

גבוה מן הארץ למעלה מעשרים אמה: ב' העושה סתו (י) בראש העגלה (יא) או בראש הספינה, (יב) אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דבפשה, פסולה, אבל אם יכולה לעמוד ברוח מצויה דבפשה, (יג) אפלו אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דבפשה, (יד) פשרה: ג' העשאה (טו) בראש הגמל או (טז) בראש (א) האילן פשרה, (יז) ואין (ח) עולין לה (יח) ביום טוב. (יט) מקצתה על האילן ומקצתה בדבר אחר, אם הוא בענין שאם ינטל האילן תשאור היא עומדת ולא תפל (כ) עולין לה ביום טוב, ואם לאו (כא) אין עולין לה ביום טוב:

תרכט ממה צריך להיות הספק, ובו י"ט סעיפים:

א דבר שמסכנין בו (א) צריך שיהיה *צומח מן הארץ ותלוש (ב) ואינו מקבל טמאה, אבל דבר שאינו צומח מן הארץ, (ג) אף על פי שגדולו מן הארץ ואינו מקבל טמאה, יגון עורות של בהמה שלא נעברו שאינם מקבלים טמאה או (ד) מיני מתכות, אין מסכנין בהם. (וכן אין מסכנין

באר היטב

ר"ז, מ"א: (ד) עולין. ואם עבר ונעלה יצא ידי חובתו: ואם הספק על הארץ ותקנים של הספק נסמכים על האילן שרי ולא גזרין ששא ניח על הספק, מ"א, ע"ש:

באור הלכה

* צומח מן הארץ ותלוש ואינו מקבל טמאה. עין משנה ברוח, דכל זה נרשנו מקראי, הלכך דאורייתא ניהו ולעובדא, דהנינו דבר שאינו צומח מארץ או מחבר או דבר שראוי לקבל טמאה מן התורה פסול מדאורייתא, אכן דבר שראוי לקבל טמאה מדרבנן פסול רק מדרבנן, ועל-כן אם אין לו לספק רק בדבר זה, יש לוטר דיסקף בו ולא צריך שפיהם ירחיב שבעה טפחים בלא הגלגלים [ח"א]. אכן צריך שיקשרנה שם בחזק, שתהיה יכולה לעמוד ברוח המצויה בארץ: (יא) או בראש הספינה. הוא (יב) מקום גבוה של ספינה, והוא גבוה מאד והרוח שולטת שם ועוקרתה: (יב) אם אינה יכולה וכי'. רוצה לומר, שלא קשרה בחזק כלל, שאינה רוח שזכור עקרנה, פסולה, (יג) דאפלו דירת עבאי לא הויא: (יג) אפלו אם אינה יכולה לעמוד וכי'. דרוח מצויה דבפשה (יד) פשרה. דעל-כפנים מקבל דירת עבאי (יד) לא נפקא, ואפלו (טו) בשעה שהולכת על הים: (טז) בראש הגמל. הינו שעשה שם הדפנות בין חטוטרותיה (טז) ונספק על גבן: (טז) בראש האילן. תקן מושבו (יז) בראשו ונעלה שם מתחות וספק: (יז) ואין עולין לה. מפני שאסור להשתמש ביום טוב בקבלי חיים ובמחבר, כמו שקחב ריש סימן שלו. ואפלו אם הספק היא על הארץ אלא שהקנים של הספק מסכנין על האילן, (יח) אסור לעלות לה בשבת יום טוב, גזרה שמה ישתמש בהספק, שגינת שם חפציו או יתלה בו שום דבר ונמצא משתמש על-ידי האילן. (יט) ואפשר דדוקא בימים הראשונים שהיו רגילין להשתמש בספק להניח ולתלות שם חפציהם, אבל עכשו שאין רגילין בכך אין חוששין לכך ומותר לעלות לתוכה אף בשבת יום טוב. (כ) ומקל מקום לכתחלה אין לסמוך את הספק על האילן, שאין מעמידין את הספק לכתחלה אלא בדבר הראוי לסכוף, כמו שקחב בסימן תרכט, עין שם השעם. ואם נעץ קונדסין באילן וסמך הספק עליו, (כא) שרי אף לכתחלה: (יח) ביום טוב. ואם עבר ונעלה ביום טוב¹⁰, (כב) יצא ידי חובתו. ונעץ בפרימקדים שמספק אם אין לו ביום טוב רק ספה על-גבי בהמה או אילן, אם מותר לו לכתחלה לעלות, עין שם. ובכבודי יעקב מסיק דאסור, דתקמים (כג) פטריהו, עין שם: (יט) מקצתה על האילן ומקצתה בדבר אחר. הינו, שעשה מקצת קרקעית סתו ומקצת דפנותיה על ראש האילן ומקצת קרקעיתה ומקצת דפנותיה על דבר אחר וספק על הדפנות, אם היא עשויה בענין שאם ינטל האילן תשאור (כד) היא עומדת על הדבר אחר ולא תפל וכי': (כ) עולין לה ביום טוב. הינו בשלם, שלא על דרך האילן (כא) אין עולין לה ביום טוב. דכיון שסמיכתה על האילן, נמצא שנסכנוס לתוכה משתמש באילן:

שער הצינן

א צריך שיהיה וכי'. דכתיב "חג הספת תעשה וגו' באספק מנרנן ומיקבך", ונרשנו, ונעשה הפסול ממה שמאספק מפסלת גזן ונעב, דהינו קשין ואשכולות (ב) ורגיני, הלכך אין מסכנין אלא בדבר שצומח מן הארץ¹¹ והוא עכשו תלוש ואינו מקבל טמאה, דומיא דפסלת גזן ונעב שיש בהם פל הדברים הללו: (ב) ואינו מקבל טמאה. פרוש, שאינו ראוי לקבל טמאה: (ג) אף על פי שגדולו מן הארץ. כלומר, שמתגדל על הארץ, וישלש 'מן' לאו דוקא: (ד) מיני מתכות. כגון חתיכות מתכות שלא נעשו מהם שום פלים, שעדין אינם מקבלין טמאה, ואף דיסודם גם-כן מן הארץ, והוא הדין עפר ממש¹², אפלו הכי אין מסכנין בהם, דבכנין דוקא שיהיו צומחין מן הקרקע ולא

(ט) ודין זה של המסור קאי בכל גווי, דהינו בין שהספה עליונה היתה גבוה יי טפחים וחסה ראויה לקבל כרים וכתוח וכו' שלא היתה גבוה י' ואינה יכולה לקבל כרים וכתוח, כן מוכח במתי"ס: (י) אקרא: (יא) והנה הפרימקדים יצא לדון בדבר הנדוש, דדוקא בשעה שעומדת ולא בשעה שהולכת עם הסוסים, וראוי ספינה דארתה בכך, אבל הפרימקדים יעקב השיג עליו, עין שם, דחבריו נכונים: (יב) רשי": (יג) שם: (יד) אקרא: (טו) מגן אברתה וש"א: (טז) לאפוקי אם ראשי הקנים של הספק נסמכים על ראש הגמל דפסול אף בדריעה, לפי שאין לה קבע, שחרי הגמל לך כפאן ופלו, וכמו שקחב בגן אברתה לקמן סימן תרל סעיף קטן י: (יז) רשי": (יח) מגן אברתה בשם הראש ונסעיף קטן ו דבור המתחיל וצין עולין, צריך לומר 'אין עולין' והוא קאי על סוף הסימן, כן מוכח להמענין: (יט) מגן אברתה. ונעץ במחצית השקל: (כ) מגן אברתה בשם הר"ן, ומה שכתבתי לכתחלה, שכן הוא דעת הפקדן אברתה לקמן בסימן תרכט צדויעבד אין מעכב: (כא) ר"ן: (כב) רשי" ור"ן ורבונו וחסה. ונעץ בפרימקדים¹¹: (כג) דדבר שהוא בשב ואל עשה יש כח כדי לתקנים לעקר, עין שם: (כד) עין בשבת דף קנד עמוד ב דמשמע שם דאם סמך הספק על האילן, אף אם היה האילן דק נעץ רביעי (שקלא הוא היה גם-כן הספק יכולה לעמוד) אפלו הכי פסול, והמשנה ארי בגנאזא פורטנא דנקא, ואפלו לפי מה שציננו שסמך הספק על הדפנות, מקל מקום הא מקרעית הספה נסמך על האילן וממילא הוא משתמש באילן, ואפלו אם נימא דזה מקרי צדין, הא מספקין שם דצדין אסורין. סוף דבר, למסקנא שם בשבת לכאורה אין תלי קל באם ינטל ויכולה לעמוד, וצריך עיין: (ב) לאפוקי פשיש בהם ענבים, ובדלקמן סעיף י:

הִלְבוּת סִימָן תְּרֻכָה תְּרֻכָה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

תעמוד, לכן אין בה חיסרון של סוכה שאינה ראויה לשבעה. והגר"ש אלישיב (הערות סוכה שם) ביאר, שכיון שיושב בה כשאין רוח, ובמצב זה הסוכה ראויה לשבעה, אין חיסרון בכך שהמצב עתיד להשתנות, ולא נאמר הפסול שאינה ראויה לשבעה אלא בסוכה על גבי בהמה ואילן [לפי ר' יהודה], מפני שגם אם תשאר הסוכה באותו מצב שהיא, לא יוכלו להיכנס לתוכה בשבת ויום טוב, וכן ביאר הגר"ש איערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ז ארחות הלכה על הע' 2). ובערוך השלחן (ס"ד) מבואר, שסוכה ביום כשרה כיון שהרוח אינה מצויה כל הזמן.

[משנ"ב ס"ק יז]

ואם נעץ קונדסין באילן וסמך הסֶכֶךְ צְלִיקוֹ, שְׁרֵי אֶף לְכַתְּחֻלָּהּ. (9) והחז"ר (א"י"ח סי' קמג ס"ק ב) כתב שלפי מה שנהגים להחמיר במעמיד, נהגים להחמיר אף במעמיד דמעמיד, מפני שאין חילוק ביניהם, ולפיכך אין להקל אלא באופן שהאילן הוא קרקעית הסוכה [שבקרקעית הסוכה לא נאמר חיסרון של מעמיד], והוסיף, שיתכן שיש להכשיר אף כשהאילן הוא המעמיד של הסֶכֶךְ, כיון שיתכן שלא גזרו על העמדה דבר הפסול לסיכוך אלא כשהמין פסול לסיכוך, מה שאין כן באילן שמינו כשר לסיכוך.

[משנ"ב ס"ק יח]

ואם עָבַר וְעָלָה בְּיוֹם-טוֹב⁽¹⁰⁾.

ומי שעלה לאילן ביום טוב, האם מותר לו לרדת ממנו ביום טוב, כתב השו"ע לעיל (סי' ש"א) שאם עלה בשוגג מותר לו לרדת [שאף שבירידתו עובר על איסור השתמשות באילן, הרי גם הישיבה שיושב עתה על האילן נחשבת כהשתמשות בו], אך אם עלה במזיד אסור לו לרדת עד לאחר השבת [או יום טוב], וביאר במשנ"ב שם (ס"ק ז) שקטוהו חכמים. ומ"מ אם יכול לרדת מהאילן בקפיצה אחת, דעת הגר"ש איערבך (שש"כ פכ"ז הע' מה) שיתכן שמוטב שיעשה כן, כיון שאף המשך הישיבה על האילן נחשבת כהשתמשות באילן.

[שעה"צ ס"ק כג]

וצ"ע בפריימקדוסי⁽¹¹⁾.

(11) שם (משב"ז ס"ק ג) הקשה, איך יצא ידי חובה, הרי עלייתו לסוכה ביום טוב נחשבת 'מצוה הבאה בעבירה'. ובישוב הקושיא כתבו הספר החיים (ס"א) והפתחא זוטא (ס"ק ב) שהואיל ואיסור זה אינו קשור לעצם הסוכה אלא הוא רק איסור על הגברא מחמת היום, אין זה נחשב כ'מצוה הבאה בעבירה', כמבואר בירושלמי (שבת פ"ג ה"ג, הובא בטור יו"ד סי' שמ סכ"ח) שהקורע על מתו בשבת יצא ידי חובת קריעה, משום שהעבירה קשורה רק לגברא, וכן כתב בשו"ת דובב מישירים (ח"ג סי' עד אות ב).

סימן תרכט

ממה צָרִיף לְהִיּוֹת הַסֶּכֶךְ

[משנ"ב ס"ק א]

אֶלָּא בְּדָבָר שְׂצוּמָת מִן הָעָרָץ⁽¹⁾.

(1) ואף עץ הגרל בעציץ שאינו נקוב בתחתיתו, כתב הנשמת אדם (כלל קנב ס"ק א) שנחשב כדבר שגידולו מן הארץ, וכשר לסֶכֶךְ בענפיו, כיון שלא הצריכה התורה שיגדל בארץ אלא רק שייקרא 'גורן ויקב'. והוכיח כן מהירושלמי (כלאים פ"ז ה"ו) שכתב שדלעת

שְׂעָל־יָדֵי שְׁנֵיהֶם הִיָּתָה צְלִתָּה מְרַבָּה מִחֻמְתָּהּ, וְקִשְׁרָה הִתְחַתְּוֹנָה⁽⁴⁾. אמנם, בשו"ע לקמן (סי' תרל"א סי"ה) כתב שאם יש לסוכה שני סככים שכל אחד מהם חמתו מרובה מצלתו ויש ביניהם שלשה טפחים, אינה כשרה. וכבר הקשו כן התוס' (סוכה ט, ב ד"ה הא), ותירצו שמדובר כאן באופן שיש רוחב טפח בקנים שבסֶכֶךְ העליון, ואם כן יש להחשיבים כמחוברים לסֶכֶךְ התחתון אף ברחוקים יותר משלשה טפחים, מדין 'חבוט רמי' [וראה שפת אמת שם], וכפי המבואר בשו"ע ובביה"ל שם (ד"ה טפח).

[משנ"ב ס"ק י]

בְּרֹאשׁ הַעֲנָלָה⁽⁶⁾ וכו', שְׁתִּהְיֶה יְכוּלָה לְעֻמֵד בְּרוּחַ הַמְצִיחָה בְּאֶרְצָךְ⁽⁶⁾. וסוכה על גבי מכונית, שדינה כסוכה בראש העגלה [ראה מקראי קודש סוכות ח"א סי' א], דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פכ"ד אות ג) שאם אינו מויד דבר מוקצה ואין חשש איסור בפתחת הדלת [כשאין מנורה או אזעקה שמופעלים על ידי כרן], מותר לעלות אליה בשבת לכתחילה, ואין חשש במה שהמכונית מתנדנדת מעט בשעה שעולה עליה [וראה שש"כ פ"כ סי"פ].

(6) וגדר רוח מצויה, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני סוכות פ"ד ס"ק א) שיתכן שתלוי הדבר כפי הרוח שמצויה באותה עונה. אכן, הסתפק (שם) לפי איוה מקום בארץ דנים את הדבר, האם לפי המקומות הגבוהים ששם הרוח חזקה יותר או לפי המישור. ודעת הגר"ש אלישיב (סוכה כהלכתה הוספות ותקונים לעמ' 54) שסוכה העומדת על גבי גג ואינה יכולה לעמוד ברוח המצויה שם אלא רק ברוח המצויה בקרקע, הרי היא פסולה [וכן כתב בספר נטעי גבריאל (חג הסוכות פ"ו הע' יב) בשם הגר"ש איערבך], והוסיף, שאדרבה, מסתבר שאף סוכה הנמצאת על גבי קרקע צריכה להיות כזו שתוכל לעמוד ברוח מצויה שבגג.

[משנ"ב ס"ק יב]

שְׁאֵתָהּ רוּחַ שְׂבִיבֹא וְצִקְנָהּ, פְּסוּלָה, דְּאֶפְלוּ דִּירַת עֲרֵאֵי לֹא הִנְיָא⁽⁷⁾. ואף שבלא זה יש לפסול סוכה זו משום שמחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה נחשבת כמחיצה [כמבואר לקמן (סי' תרל"א ס"ק מח)], ביאר הגר"ש אלישיב (הערות סוכה כג, א) שלפי הדעות הסבורות שמחיצה שווה פחות משלשה טפחים אינה פסולה [ראה מה שכתבנו לעיל סי' תרל"א שם], התחדש כאן שהסוכה פסולה, משום שאינה נחשבת אפילו כדירת עראי. אמנם, בחז"ר (א"י"ח סי' עז ס"ק ג) מבואר שהדין שנאמר כאן הוא באופן שהרוח עוקרת את הסוכה לגמרי אף יותר משלשה טפחים מהקרקע, וכמשמעות המשנ"ב כאן [ונכתב, שאם הרוח מעיפה את המחיצה ומפרידה אותה באמצעה עד שנפרדים חלקיה זה מזה שלשה טפחים, הרי היא פסולה].

ולענין סֶכֶךְ שאינו יכול לעמוד ברוח מצויה, הסתפק השפת אמת (סוכה כג, א) אם הוא פסול לסֶכֶךְ, ובשו"ת יד אליהו (פסקים סי' כד ד"ה לכן נראה) כתב שהוא פסול, וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני סוכות פ"ד ס"ק ב) והגר"ח קניבסקי (סוכת חיים עמ' קלב).

[משנ"ב ס"ק יז]

דְּעַלְ-פְּלִיפְּנִים מִקְּלָל דִּירַת עֲרֵאֵי לֹא נִפְקָא⁽⁸⁾.

(8) ואף שמבואר בגמ' (סוכה כג, א) שסוכה שאינה ראויה לשבת בה שבעה ימים אינה נחשבת סוכה [בין לר"מ ולבין לר"י, עיין שם], וסוכה זו הנמצאת בים הרי אינה יכולה לעמוד ברוח המצויה שם, כתב בשו"ת האלף לך שלמה (א"י"ח סי' שנח) שהואיל וסוכה זו ראויה מצד עצמה, ורק שדבר חיצוני, דהיינו הרוח, יגרם לה שלא

מילואים

הלכות סִימָן תרכה תרכו

המשך מעמוד קודם

את התערובת בפסח, כתב במשניב לעיל (סי' תנג ס"ק ב) שלדעת הט"ז מותר, מאחר שלא הגיעה שעת איסור חמץ, אלא שרוב הפוסקים חולקים על זה, כיון שמטרת הביטול היא שיבוטל החמץ בשעת האיסור, והרי זה כמבטל איסור, וסיים בשבעת הדין יתכן שאפשר להקל. וכן כתב במשניב לעיל (סי' תמו ס"ק קב) ובביה"ל שם (סי' ד"ה שהוא) שאסור לערב חמץ לכתחילה, אלא שמ"מ אם כבר עירב [על דעת שיתבטל], כתב בשע"צ שם (סי' קסז) שאפשר להקל לאחר הפסח, מפני שיש פוסקים שהתירו אף לערב לכתחילה.

8) ביאור דבריו, שמבואר בט"ז (סי' ב) שמה שאסור לבטל איסור לכתחילה הוא מדרבנן. והפמ"ג (משב"ז ס"ק ב) ציין לדברי השי"ך (יורד סי' צט ס"ק ז) שכתב שלדעת הראב"ד הוא מדאורייתא, אכן, מבואר בשי"ך שם שלדעת הרשב"א הר"ן בשם התוס' הוא מדרבנן, ושכן הכרע הרמ"ע מפאנו.

[ביה"ל ד"ה בלן]

ועיין בבית-מאיר שהטעים בזה⁹.

9) שם כתב, שלגבי סוכה תחת סוכה, שהסכך [העליון] הוא רק עראי, אין לו חשיבות של סכך אם אינו מסכך על מקום הראוי לסוכה, ולכן אינו פוסל את הסכך התחתון אם אינו מסכך על חלל עשרה טפחים, מה שאין כן אילו ובית, הנחשבים כסיכוך מחמת קביעותם במשך כל השנה, פוסלים את הסוכה שתחתיהם משום 'שני סככים' גם כשאין רוח בניהם לסכך, וראה פני יהושע (סוכה ט, ב) וקהלות יעקב (סוכה סי' ח).

הסכך הפסול, בהכרח שהועיל להפוך את המיעוט להיחשב כרוב עם מעלותיו [וראה הערה הבאה].

[שעה"צ ס"ק ה]

הן לסקנת ה"י⁵ והן לתרוץ השני של המרדכי שהובא בקמ"ג אב"ה⁶ וכו', דלא פסקא הראשונה של המרדכי שהובא בקמ"ג אב"ה⁷, ובפ"ט דמלתא דרבנן הוא⁸.

5) שכתב (סוכה ה, א בדפי הרי"ף), שההיתר לבטל את הסכך אינו מחמת דיני ביטול ברוב, שהרי כשאפשר להפריד את האיסור מההיתר לא נאמר דין ביטול ברוב, אלא שמעיקר הדין אף כשאין רוב סכך כשר אלא רק מחצה, הסוכה כשרה, ורק כן שהסכך הכשר הפסול אינם עומדים בנפרד זה מזה אלא הם מעורבים יחד, ומשום כך חסר בחשיבות של הסכך הכשר, צריך שיהיה הסכך הכשר מרובה מהפסול, כדי להגדיל את חשיבותו. וכיון שלדבריו ביטול הסכך אינו מדין ביטול ברוב, אין שייך בו האיסור של ביטול אסור לכתחילה.

6) שם כתב, שלא נאסר לבטל אסור לכתחילה אלא במקום שנהנה אחר כך מהאיסור, מה שאין כן בעירוב סכך שאינו נהנה מהסכך הפסול, כיון שמוצות לאו ליהנות ניתנו.

7) שם כתב, שלפני יום טוב אין הסכך הפסול נחשב עדיין כאיסור, ולפיכך אין איסור לבטלו לכתחילה, והיינו שלא כדברי הט"ז שהביא בשע"צ להלן (סי' ו) שהייקל אף בחול המועד עצמו. וראה שו"ת מנחת שלמה (מהדו"ק סי' ט אות ה) בביאור ההיתר לבטל דבר קודם שנאסר. ולענין עירוב חמץ במאכל לפני פסח כדי שיתבטל ויהיה מותר לאכול

הלכות סִימָן תרכו תרכז

המשך מעמוד 172

שישן בסוכה תחת המיטה ובכך על כל פנים יצא ידי חובה מדאורייתא.

[משנ"ב ס"ק ג]

מן הארץ עד תחתית המטה גבוה עשרה טפחים² וכו', וְאֶפְלוּ דַפְנוֹת הַמֶּטֶה קְצָרִים מֵאֵד שְׁאֵין לָהֶם אֶפְלוּ רֹחַב טַפְחִים³.

2) וההיתר לישון תחת מיטה שאינה גבוהה עשרה טפחים, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ז סי' לו) שהוא אף לכתחילה.

3) וכן מצוי שיש שלחן כזה בסוכה, וכתב הכף החיים (סי' ד) בשם הבן איש חי (שנה א פ' האזינו אות א) שיש להזהר שלא לישון תחתיו אם הוא גבוה עשרה טפחים, וכן העיר הגר"י קרליץ (חוט שני סוכות פ"ג ס"ק א).

[שעה"צ ס"ק ג]

דַּקְיָמָא לֵן כְּסִימָן שְׂמָה: בֵּית שְׂאֵין תּוֹכוֹ עֶשְׂרֵה וָקָרוֹ מְשַׁלְּמוֹ לְעֶשְׂרֵה, תּוֹכוֹ הוּא רַק כְּפִקְלִית⁴.

4) אמנם, בביה"ל שם (ט"ז ד"ה תרכו) הסתפק שמא תוך הבית נחשב מדאורייתא כרשות היחיד, ורק מדרבנן גזרו שיחשב ככרמלית.

29) ואם הסוכה אינה בחדר המשמש כבית במשך השנה, אלא בנאה לפני פתח ביתו עבור החג, כתב בשו"ת שלמות חיים (סי' שט) שפטור מלקבוע מוזה בפתחה הפתוח לרשות הרבים, שכשם שהסוכה פטורה ממוזה משום שהיא עראית, כך אין לחייבה מדין 'בית שער', כיון שהוא עראי ופטור ממוזה, וכן דעת הגר"ש אויערבך (ספר הסוכה פסקים הערות אות יד) והגר"ש אלישיב (אשרי האיש שם אות טו), ובשו"ת שבת הלוי (ח"ב סי' קנ) על סי' רפו סי"א בצד הגליון) תלה דבר זה במחלוקת ראשונים.

סימן תרכז

דיני הישן בסוכה

[שעה"צ ס"ק א]

הוא רק מדרבנן¹.

1) וכיון שאינו פסול מדאורייתא, כתב הכף החיים (סי' א) שכשאין אפשרות אחרת לישון בסוכה אלא אם כן ישן תחת המיטה, מוטב

הלכות סִימָן תרכה תרכז

המשך מעמוד פח

צריך לתלות אותה, וכן פירשו המראה הפנים (שם) והחזו"א (כלאים סי' יג ס"ק טז) שהספק בירושלמי הוא על עציץ שאינו נקוב, אכן, היריד"ז ובבאורי הגר"א (ירושלמי שם) פירשו את הספק על עציץ נקוב [וראה רבינו מנוח על הרמב"ם (פ"ה מהל' סוכה ה"ב)].

שצמחה בעציץ שאינו נקוב, מותר לסכך בה [אלא שהסתפק שם האם בכך שהיא בעציץ שאינו נקוב היא נחשבת כתלושה ומותר לסכך בה בעודה מחוברת, או שהיא כמחוברת, וצריך לתלושה כדי לסכך בה, וראה ספר בית השואבה (מין דראוי לסכך אות עג) שלהלכה בודאי

הַלְבוּת סֶפֶה סִימָן תְּרֻמַּת תְּרֻמָּה

המשך מעמוד קודם

2) ואף שלא שייך במציאות סיכוך בעפר, כתב הפתחא זוטא (סי' ב) שהצורך לכתוב פסול סיכוך בעפר משום שיש נפקא מינה למה שכתבו הריטבי"א (סוכה יב, א) והר"ן (שם ז, ב מדפי הרי"ף ד"ה מתני') שסוכה שיש על גבה מעזיבה פסולה מפני שהמעזיבה עשויה מעפר, וכן מבואר בבאור הגר"א כאן [נראה שר"ת תורה לשמה (סי' קעח)]. וראה בספר בית השואבה (מן הראוי לסכך אות ב) ששייך סיכוך על ידי גושי עפר, או על ידי חתיכות של לבנים העשויות מעפר, לולא הפסול של מין גורן ויקב.

וכן לגבי צמחים שגדלו על מים בלא יניקה מקרקע כלל, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פכ"ה אות א) שאפשר לסכך בהם, וכן כתב בשו"ת מחזה אליהו (סי' כה אות ו) על פי סברת הנשמת אדם הנ"ל, שהרי אף גידולי מים נחשבים מין גורן ויקב, ואם כן אין צורך שגידול מן הארץ.

[משנ"ב סי' ז]

והוא הדין עַפְרָה מְשֻׁשׁ.

הַלְבוּת סֶפֶה סִימָן תְּרֻמָּה

המשך מעמוד 176

קלד) נחלק עליו, כיון שאף בציפוי זהב ניכר לכל שהצבע אינו אלא ציפוי, וכן כתב בשו"ת האלף לך שלמה (שם) שאין הדבר נחשב כשינוי בסכך. והגרש"ז איערברך כתב (שו"ת מנחת שלמה תנינא סי' קיב אות א), שאף אם אין ניכרים העצים מחמת הציפוי, מ"מ כשרים הם לסיכוך, כיון שחכמים לא פסלו אלא אנצוי פשתן, שמפני שאין ניכר שהם גידולי קרקע דומים הם לצימר, ונראה הסכך כעשוי מדבר המקבל טומאה, מה שאין כן בעצים מצופים, שאין נראה כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה, כיון שהכל יודעים שהצבע אינו אלא ציפוי.

וכן לסכך בעצים המצופים בניירות יפים משום נוי מצוה, כתב בשו"ת תורה לשמה (סי' קסח) שמותר, כיון שנייר אינו מקבל טומאה. והגרש"ז איערברך (שם אות ג) כתב, שאף אם הנייר עשוי ממין המקבל טומאה, מ"מ מותר לסכך בעצים אלו, כדון פריסת סדין תחת הסכך לנוי, וכתב (שם אות ב), שכן נהג בעל האמרי בינה לסכך בהם בסוכתו.

שנשברו כלל, ולא הזכיר שבשעת הדחק מותר, וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב סי' יב]

ומתני' קָאָלוּ אֵינּוּ מְגִדוּלֵי קֶרְקָע.

7) ולסכך בסכך הצבעו בצבע, כתב בשו"ת מהרי"א הלוי (איטינגא, ח"ב סי' ה) שיש להכשיר, שאין נחשב שנשתנו העצים על ידי הצבע ועל ידי כך אינם נראים כגידולי קרקע. וכן כתב בשו"ת האלף לך שלמה (ארי"ח סי' ססד) שאף אם יש שכבה [עבה] של צבע, אין היא פוסלת משום סכך פסול, כיון שדומה הדבר לפריסת סדין מתחת הסכך כדי לנאותו, שכשר, כמבואר בשו"ע להלן (סי' ט), שהרי אף כאן הצבע גורם נוי לסכך. ואף דעת החו"מ (ספר הסוכה מלואים לפ"ח אות ע) והגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב ע"ב ריד) שמותר לסכך בסכך צבוע. אכן, לענין סכך המצופה זהב, כתב המהר"י הלוי (שם) שפסול, כיון שנשתנו העצים על ידי הציפוי ואינם נראים כגידולי קרקע, מה שאין כן בסכך צבוע שעדיין נראה כעץ, ובשו"ת מחזה אברהם (ארי"ח סי'

הַלְבוּת סֶפֶה סִימָן תְּרֻמָּה

המשך מעמוד 176

ולהעמיד סכך על גבי דבר גוול, כתב בבית הלל לקמן (סי' תרלז סי' ד"ה ואם) שיתכן שפוסל את הסוכה אף בדיעבד, שאולי פסול גוול חמור יותר משאר פסולים.

15) ולהעמיד את הסכך על קורות עץ שלא הונחו לשם צל [וכגון קורות של פרגולה וכדו]. דעת הגר"י קרליץ (חוט שני שם) שמותר, כיון שהחיסרון במעמיד הוא שמא יסכך בו, ואם באמת יניח את קורות העץ בתורת סכך, יהיו כשרות לסיכוך.

16) ואף אם יש ברזלים בתוך הכותל, כתב החו"מ (ארי"ח סי' קמג סי' ב) שמותר להעמיד את הסכך על גביו לכתחילה, כיון שעיקר הכותל עשוי מאבנים ועפר וטיט, וגם הברזל אינו נראה, וגם הכותל עומד מעצמו בלא הברזלים.

וכן כל דבר שלא שכיו שמסככים בו, כתב בבית הלל לקמן (סי' תרלז סי' ד"ה כל) שמותר להעמיד בו את הסכך.

וכן להניח אבן על גבי הסכך כדי שלא יעוף ברוח, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ט סי' קלו, ח"י סי' צה) שמותר, כיון שאין חשש שישעו אנשים ויחשבו שמותר לסכך בה, ולפיכך לא גזרו שלא להעמיד בה, כמבואר בר"ן (סוכה י, א מדפי הרי"ף) ובחי' הריטבי"א (שם כא, ב ד"ה חוד) [שהם מקור דברי המשגיב כאן]. ואינו דומה לדברים המקבלים טומאה שגזרו שלא להעמיד בהם, כיון שאין ידוע כל כך לאנשים שפסולים הם לסיכוך. מאידך, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני

לעץ, וכן משום שאין אפשרות לסכך בו [נסיים שמ"מ יתכן שיש מקום לכתחילה להימנע מזה].

וכן דופן מדיקט [העשוי מנשרי עץ דקים המחוברים יחד על ידי דבק], דעת הגר"י קרליץ (חוט שני סוכות ע"ב ריב) שמותר להעמיד את הסכך על גבה, משום טעמים אלו. אכן, לגבי עץ 'סנדוויץ' או 'סיבתי' העשוי מחתיכות קטנות של עץ דבוקות יחד [ובלא הדבק אין להם צורת דופן כלל], הסתפק (שם אות ב) שמא יש בו חיסרון משום מעמיד.

ולהעמיד את הסכך בדבר שפסול לסיכוך אף אינו מקבל טומאה, כתב המשנ"ב לעיל (סי' תרכח סי' ז) שאסור לכתחילה [ואפילו הוא מין הכשר לסיכוך רק שפסול מדין מחובר, וראה מה שכתבנו שם]. וכן כתב בבית הלל לקמן (סי' תרלז סי' ד"ה כל), וכן כתב הגרש"ז איערברך (ספר הסוכה פסקים והערות אות לד) הווכיח כן שהרי הראב"ד, הרמב"ן, הריטבי"א, הר"ן והרא"ש בסוגיית 'מעמיד' (סוכה כא, ב) שדנו איך מותר לסמוך סכך על גבי אילן ועל גבי כותל אבנים, אף על פי שפסולם אינו משום שמקבלים טומאה, וראה במאירי שם (כב, ב ד"ה זו) שכתב, שיתכן שהטעם שמותר לסמוך סכך על גבי אילן הוא מפני שלא נאסר להעמיד בשאר הדברים הפסולים לסיכוך, אלא רק בדבר המקבל טומאה [נראה בשו"ת מהר"ל דיסקין (כתבים סי' נו) שכתב, שמותר לכתחילה להעמיד את הסכך בדבר שפסול לסיכוך אף אינו מקבל טומאה].

הַלְבוּת סִימָן תְּרַכְמָה

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק ד]

וְלֹא קָרַע מִמֶּשֶׁשׁ.³

ולענין סכך העשוי מזכוכית, כתב המור וקציעה (ד"ה נ"ל) שפסול הוא לסיכוך כיון שנעשה מחול, שאין גידולו מן הארץ. והפמ"ג (משנב"ז ס"ק א) כתב ששמע עשויה מאפר [של עצים], ועל כן יתכן שבשעת הדחק כשרה היא לסיכוך, ורק שלכתחילה אינה כשרה כיון שנשתנתה צורת העץ [ראה להלן (ס"ק יב)]. אכן, כתב בספר מקראי קדש (סוכות ח"א סי' כב) שהואיל והתברר בזמנינו שהזכוכית עשויה מחול, פסולה היא לסיכוך לכל הדעות. [ובטעם מה שאין פוסלים את הזכוכית מחמת שאינה עושה צל ואין צלתה מרובה מחמתה, ראה ר"ן (סוכה א, א ד"ה וסוכה) וספר הסוכה (מלואים לפ"ח אות יב) בשם הגרי"ז מבריסק, ומקראי קדש (שם) ושו"ת שבת הלוי (חיד"י סי' נז)].

אכן, דעת החו"א (ארחות רבנו ח"ב עמ' ריח) שזכוכית נחשבת כאויר ולא כסכך פסול, כיון שאינה עושה צל [ונפקא מינה, כשמונתה על גבי סכך, כמו שכתבנו בביה"ל לעיל (סי' תרכ"ו ס"א ד"ה א)], ובענין זה כתב החו"א בספרו (א"ח סי' קנ ס"ק ד), שלדעת התוס' (סוכה ד, א) סכך שאינו עושה צל חשוב שהאדם נהנה ממנו, אלא עושה צל דק בלבד, אינו נחשב כסכך.

וסכך העשוי מנייר, כתב הבכורי יעקב (ס"ק א, ובתוספת בכורים) שנייר העשוי מבגדי צמר פסול לסיכוך מן התורה, כיון שאינו פסולת גורן ויקב, אך נייר העשוי מפתן או מעשבים, הנחשבים כפסולת גורן ויקב, אינו פסול מן התורה, מפני שאינו דבר המקבל טומאה [והביא שניפסק כסדרי תורה (י"ד סי' קצ ס"ק יט) שאינו מקבל טומאה, ושל"א בשו"ת נודע ביהודה (י"ד מהדרית סי' קה), וכן כתבו בשו"ת חתם סופר (ח"ו סי' פא), בשו"ת תורה לשמה (סי' קסח) והחו"א (י"ד סי' פט ס"ק ב) שנייר אינו מקבל טומאה, ואף שכתב החו"א שם שנראה שנייר זה מקבל טומאת מדרס, מי"מ אין הוא פסול לסיכוך מן התורה, כמבואר בפמ"ג (משנב"ז ס"ק א) שדבר הטמא טומאת מדרס אינו פסול לסיכוך אלא מדרבנן, אלא שאם הוא עשוי מפתן פסול על כל פנים מדרבנן, מפני שבא מדבר המקבל טומאה, ואם עשוי מעשבים פסול מחמת שהסכך השתנה לגמרי ונחשב כאילו אינו מפסולת גורן ויקב [ראה להלן (ס"ק יב)], ולמעשה כתב, שאם אין לו סכך כשר, יסכך בנייר זה, ויאכל בסוכה בלא לברך על הישיבה. מאידך, בשו"ת לבושי מרדכי (א"ח ח"א סי' קכו אות ב) כתב שנייר העשוי מפתן אינו פשתן שנשתנה רק קצת, אלא הוא נשתנה לגמרי ונעשה ממש דבר אחר וכבר אינו נחשב גדולי קרקע, ולפיכך פסול הוא לסיכוך מדאורייתא.

ולענין נייר העשוי מקליפת העץ, כתב בשו"ת שיבת ציון (סי' לט) שאף לדעת הנודע ביהודה [שנייר מקבל טומאה] נייר העשוי מעץ אינו מקבל טומאה מן התורה, כמבואר ברמב"ם (פ"ב מהל' כלים ה"א).

[משנב ס"ק ח]

גְּזֵרוֹ בְּהֵן בְּכִמִּים שְׂלֵא לְסַפֵּךְ בְּהֵן לְעוֹלָם.⁴

4) וטעם הפסול לסכך בשברי כלים, מבואר ברמב"ם (פ"ב מהל' סוכה ה"ב) שהוא משום שיחשבו אנשים שמותר לסכך בשברי כלים שעשויין משמשים ככלים, ומקבלים טומאה.

ואם שבר את הכלי כדי שיוכל לסכך בו, כתב הערוך השלחן (סי"ה) שמותר לסכך בו, כיון שטעם הפסול לסכך בשברי כלים המבואר ברמב"ם הג"ל שייך רק בנשברו מאליהם, אבל כשעושה מעשה כדי להשכירו לסכך, מוכח מנעשהו שידוע שבלא זה פסול הוא לסיכוך, ואם כן לא יטעה לסכך בו, וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק

(ח"א סי' פב אות ט), וכן כתבו בספר מקראי קדש (סוכות ח"א סי' ד) ושו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' כב אות א) [כשאין ניכר שבאו מכלי, ראה קטע הבא]. מאידך, בשו"ת חלקת יואב (ח"א מהדרית סי' ג) כתב שאין בשו"ת הכלי לשם סיכוך מועילה להכשיר לסכך בו, וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ג סי' צה אות א) שנראה שאין לסמוך להקל על דברי הערוך השלחן [וראה שו"ת אגרות משה (א"ח ח"א סי' קעז)].

ושברי כלים שאין ניכר שבאו מכלי שמקבל טומאה, כגון ארגו עץ ששברו את עציו ואין ניכר שהיו חלק מכלי, כגון הגר"ח ברלין (שו"ת צ"ח אליעזר ח"ג סי' סו) שאין לסכך בהם. מאידך, דעת הגר"ש סלאנט (שם) שמותר לסכך בהם, שכיון שאין ניכר שבאו מכלי לא פסלו אותם חכמים לסיכוך [ואף כשלא שברום לשם סיכוך]. ובמקראי קדש (שם) ובשו"ת מנחת שלמה (שם) כתבו שמותר לסכך בהם, כיון שהאנשים לא יטעו משום כך לסכך בשברי כלים, מפני שאינם יכולים לראות שחתיכות עצים אלו באו מכלים [וכשניכר הדבר על ידי חורי המסמרים שבעצמם, ראה הליכות שלמה (סוכות פ"ח ארחות הלכה הע' 1) שפסולים], והאדם עצמו ששברם לא יטעה לסכך בכלים שלא נשברו לגמרי, כיון שבשברתו לשם סכך מראה שידוע שבלא זה פסולים הם לסיכוך [וראה בקטע הקודם שיש שחלקו על סברא זו].

ולענין ארגו עץ גדולים שמביאים בהם מכוונת [או שאר דברי שחורה (ארחות רבנו ח"ב עמ' רטו)] מחוץ לארץ [ליפטי' בלע"ז]. כתב הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב סוכה סי' יט) שנראה שמותר לסכך בשבריהם, כיון שהדרך היא לפרק את דפי העץ כשמוציאים את התכולה מהם, ואינם אלא כקק שמשתמש בה באופן חד פעמי לשנות בה, שכתב הרמב"ם (פ"ה מהל' כלים ה"ז) שאינה מקבלת טומאה, והוסיף שכן הורה החו"א שמותר לסכך בעצים אלו. דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני סוכות עמ' ריד) שמותר לסכך בהם, כיון שגדל הארגו הוא יותר מארבעים סאה, ודבר בגדל כזה אינו נחשב כלי ואינו מקבל טומאה, וכן מבואר בערוך השלחן (סי"ה).

ולסכך בקרשי עץ המשמשים כפיגומים לעלות עליהם בשעת בניית בנין, דעת החו"א (ארחות רבנו שם) שמותר לסכך בהם, כיון שכל שימושם הוא רק במחובר לקרקע, ולא נחשבו על ידי כך לכלי, כמבואר בשו"ת נודע ביהודה (מהדור"ק י"ד סי' צד ד"ה ומעתה סיומא, ומובא גם בפתחי תשובה י"ד סי' שעא ס"ק ט).

[משנב ס"ק י']

לְפִי שְׂלֵא נְצִשָׁה לְקַבְּלָהּ⁵ וְכִרָּה, אִין לְגֹזֵר בְּשִׁבְוּהָ, וְכִנְבֵּל בְּעִשְׂרֵי קָטָן⁶.

5) ואף אם מניח בתוך קנה החלול של סכך קנה אחר כדי להאריכו, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני סוכות עמ' ריד) שהקנה החלול אינו נחשב כלי על ידי מה שמקבל כלי אחר בתוכו, כיון שכל תשמישו אינו אלא בהיותו סכך, ונחשב הוא ככלי שתשמישו במחובר, שאינו מקבל טומאה.

6) אמנם, שם כתב שמותר אף לכתחילה לסכך בשברי כלים שטומאתם אינה אלא מדרבנן. ותיירץ בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' פב אות ח) שלעיל מדובר באופן ששברי המגריפה אינם ראוים לשימוש, ולפיכך אינה מקבלת טומאה ומותר לסכך בה לכתחילה, אך בענינו מדובר באופן שראוי להניח דברים על גבי המגריפה השבורה, ולפיכך אין לסכך בה אלא בשעת הדחק [וראה שו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' כב אות ב)].

אכן, להלן (ס"ק כה) כתב שאין להעמיד את הסכך במרא ומגריפה **המשך במילואים עמוד 64**